

чуждите, прогонените, изгнаниците – неговите „Арменци“ и „Заточеници“ са достатъчно ясни примери за това; той, вътрешният изгнанник в прагматична България, е способен да почувства реалните изгнаници като свои събратя.

Тази отчужденост към общоприетото, тази изживявана все по-драматично непримиримост на неприспособимия, а вероятно и непоносимостта към стереотипите на стадното живеене, предполага и една алтернативна координатна система в тълкуването на ключовите понятия в тогавашното българско общество, определящи неговите ценностни критерии, неговата етика и естетика. И Яворов действително преосмисля понятия, които са били код за българската поезия дотогава – каквато я познаваме от Ботев и Вазов, а в някаква степен – и от Пенчо Славейков²⁰. Например родината в „Родина“ не е пространство, не е „пръст“, нито земя „която днес един – друг утре ще насел“; тя не е и дълг към угнетените, нито любов към общността, определяна впрочем тук като „повилняла сбир“ – с което на практика това стихотворение зачерква идентификациите на родното в дотогавашната литературна традиция. Родното е идентифицирано като слово и откровение – сиреч родината е духовна категория, тя е кръстосването на минало и бъдеще в сърцето на поета – а това кръстосване е бреме, то е извор на неизчерпаеми духовни дилеми; заради него „радостта е скръб“, а самата родина не е приобщаване, а обреченост на самота; приелият родината като духовна територия е обречен да бъде „сам в безброя“.

Нещо повече: в „Песен на песента ми“ – един програмен за неговата поезия от „Безсъници“ нататък текст – изчерпването на социалните роли на песента, крушението на идеалите, желанията и интимните копнежи е изживяно като претърсване „на миг пленените души“ – в които, оказва се, няма истина и няма лъжа, а има само страдание – едно „безлично, жалко, безразлично“ страдание. При тези стихове просто няма как да не си спомним за визията на Буда за *живота като страдание* – и за неговата мисия – да освободи хората от това страдание, като пресече пътя на техните привързаности и обвързаности, породени от колизиите

²⁰ Изглежда, самият Славейков е долавял това различие и е бил донейде стъпсан от ексцесивния начин, по който Яворов изобразява своите вътрешни драми и терзания, та в прочутия си предговор към „Стихотворения“ от 1904 е снабдил своята прогноза за неговото поетическо бъдеще с едно „ако“: „Ако г. Яворов, в по-нататъшното си развитие като поет, излезе победител из борбата, която ни рисува в Нощ (стр. 67), в неговото лице ний ще имаме един наследник на Ботева, на онези елементи от неговата поезия, в които поетът-войвода се явява изразител на националния дух.“